

Muraalimaalaukset kaupunki- taiteena

Taiteilijayhteisö Upeartin Jyväskylään
toteuttamat seinämaalaukset

Tiia Taipale

Taidehistorian kandidaatintutkielma

Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos

Jyväskylän Yliopisto

Syksy 2020

Sisällysluettelo

Johdanto	3
1. Kaupunkimaiseman uudet merkitykset	5
1.1 Julkinen taide kaupunkikuvan elävöittäjänä	6
1.2 Seinämaalaukset placemaking tekijöinä	10
2. Muraalimaalaukset	12
2.1 Seinämaalaukohteet ja maalaushankkeisiin liittyvät lupa- prosessit	14
2.2 Muraalimaalaukset Jyväskylässä	17
3. UPEART	20
Päätäntö	26
Lähteet	29

JOHDANTO

Omakohhtaisen kiinnostuksen takia päätin valita kandidaatintutkielmani aiheeksi nykypäivän muralimaalaukset eli seinämaalaukset Suomessa. Kiinnostukseni heräsi muraaleihin vuonna 2018 syksyllä. Olin tätä ennenkin kiinnittänyt huomiota kaupungin ilmettä piristäviin maalauksiin, joita oli Jyväskylään ilmestynyt lähivuosina useampia, mutta en ollut todistanut sellaisen luomisprosessia. Kävelin Yliopistonkatua pitkin Jyväskylässä ja huomasin että entisen Jyväskylän Lyseon lukion seinään oltiin maalaa-massa suurta seinämaalausta. Puolalaistaiteilija Sepe viimeisteli UPEA18-projektin aikana toteuttamaansa seinämaalausta ja jäin katselemaan hänen työskentelyään. Siinä, että taiteilija sai luoda jotain noin suurta noin näkyvälle paikalle kaikkien ohikulkijoiden katseltavaksi oli jotain todella vaikuttavaa. Tämän jälkeen seurasin lehdissä uutisointia muralimaalauk-sista ja kiinnostuin aiheesta enemmän.

Muraali tulee latinan kielen sanasta *mūrus* joka tarkoittaa “muuria” tai “val-lia” (<https://en.wiktionary.org/wiki/murus>, haettu 13.05.2020) ja termi on vakiintumassa myös Suomen kieleen tarkoittaen suurta maalausta, joka on maalattu pysyvään rakenteeseen, esimerkiksi asuintalon seinäpäättyyn.

Muraali on synonyymi sanalle *seinämaalau*s mutta katutaiteen ammattilaiset tuntuvat mieluummin käyttävän muraali-termiä.

Tarkoitukseni tutkielmassani on selvittää, millaisia muraaleja on Jyväskylässä ja miten julkinen taide ja katutaide vaikuttavat kaupunkimaisemassa. Tarkastelen erityisesti UPEA-festivaalin 2000-luvulla toteutamia muraaleja; mitä ne ovat? Miten ne ilmentävät aikaansa ja muutosta julkisen taiteen ja kaupunkitaiteen kentällä? Kuvaan Upeart-organisaation pääpiirteissään. Kartoitan UPEA-festivaalin tuottamia muraaleita Jyväskylässä, ja selvitän miten niiden luomisprosessi on edennyt suunnitteluvaiheesta toteutukseen. Erittelen suunnittelu-, lupa- ja toteutusprosessia, jonka tarkoitus on luoda näyttävä julkinen taideteos kaupunkimiljööseen. Valitsin lähempään tarkasteluun UPEA:n tuottamat muraalit Jyväskylään rajatakseni aineistoani yhteen kaupunkiin ja käytännön syistä, sillä pääsen itse tarkastelemaan muuraaleja paikan päälle.

Siihen, että tutkielmani aiheeksi valikoituivat muraalimaalaukset, oli monta syytä. Ensimmäisenä ovat omat intressini yleisesti julkista taidetta ja katutaidetta kohtaan. Olen itse tuntenut ihastusta katutaidetta kohtaan pidemmän aikaa ja seurannut esimerkiksi graffiti-kulttuuria läheltä. Muraalien yleistyminen osoittaa, miten asenteet katutaidetta kohtaan ovat muuttuneet kymmenessä vuodessa.

Muraalimaalauksia on toteutettu nopealla tahdilla ympäri Suomea mutta suomalaisia tutkimuksia aiheesta ei ole tehty montaa joten ilmiön käsittely tutkimuksissa olisi tervetullutta. Tutkimukseni siis tuottaa uutta tietoa ja on ajankohtainen, eikä aikaisempaa tutkimusta UPEA:n seinämaalauksista ole tehty vaikka kyseessä on paljon näkyvyyttä saanut uniikki katutaide-tapahtuma Suomessa. Muraalimaalaus-ilmiöön liittyy paljon erilaisia näkökulmia joita tutkia.

Tutkielmaani olen saanut tukea ja kannustusta myös Jyväskylän taidemuseolta. Haastattelin tutkielmaani varten Jyväskylän rakennusvalvonnan

kaupunkikuva-arkkitehtia saadakseni vastauksia muraaleihin liittyviin lupa-prosesseihin ja tuodakseni esille kaupungin näkökulmaa muraalimaalaukseen. Jyväskylän kaupunkikuva-arkkitehdin pyynnöstä en käytä hänen nimeään tutkielmassani. Haastattelin myös KOAS:n toimitusjohtajaa, Matti Tanskasta, KOAS:n Ramoninkadun kerrostalon muraalista, joka toteutettiin yhteistyönä UPEA18- projektin aikana. Halusin saada tietoa muraalien suunnitteluprosessista kiinteistön omistajan näkökulmasta ja yhteistyöstä Upeartin kanssa. Tarkoitukseni oli saada haastattelu myös Upeartilta mutta kiireeseen vedoten he kieltäytyivät antamasta haastattelua.

1. Kaupunkimaiseman uudet merkitykset

Kaupunkimaisemaa muuttavat niin luonto ja sääilmiöt kuin ihmisetkin. Uusien rakennusten rakentaminen ja kunnostaminen lisääntyy, mikä itessään jo muuttaa kaupunkikuvaa. Kadut puolestaan eivät ole enää vain paikkoja, joita ihmiset käyttävät päästäkseen paikasta toiseen, vaan ne ovat globalisoituvan maailman kohtaupaikkoja ja tärkeä osa julkisia alueita.

Maailman ja näin ollen myös kulttuurien globalisoituessa myös kaupunkien on päivitettävä itseään. Kaupungit ovat maailman asutetuimpia kohteita ja ne vetävät puoleensa ison määrän turisteja sekä vierailijoita. Globalisaation, deindustriaalisaation ja ekonominen rakenneuudistuksen seurauksena kasvava määrä kaupunkeja ja alueita joutuu etsimään viihdykkeitä ja rahoitusta kilpaillakseen toisten kaupunkien kanssa investoinneista, jotka ovat tarpeellisia niiden taloudellisen ja alueellisen selviytymisen kannalta (Stevenson, 2003, 98).

Tärkeä tekijä kaupungin markkinoinnissa on kuva, jonka kaupunki itseltään antaa. Tarjoaako kaupunki esimerkiksi jotakin uutta ja erikoista, erilaisia houkutteita. Kaupunki-brändäyksessä paikkaan liitetyt tuntemukset,

tarkoitukset ja odotukset jotka ovat ihmisen kokemushistoriasta riippuen erilaisia. Kaupunkimaiseman tulkitsemiseen vaikuttavat näiden lisäksi myös visuaaliset, kulttuuriset ja historialliset tekijät (Äikäs 2001, 80–94).

Kaupungit toimivat myös kulutusmaisemina, jotka painottavat kulttuurista identiteettiä ja luovuutta. Silloin, kun kaupunkia myydään ja markkinoidaan paikallismarkkinoinnin ja uudelleenmuotoilukampanjoiden kautta, se ei ole pelkästään kaupunki konkreettisine rakenteineen, vaan myös pitkälti symbolinen kokonaisuus. (Stevenson, 98)

Kingin mukaan (1993, 84) maailmankaupunkien kulttuurillinen globalisaatio on yhtä suuressa roolissa kuin globaali talouskin. Tässä suhteessa maailmanlaajuisen kaupunkiverkoston mahdollisuudet sekä kokoonpanossa että kaupunkien kulttuurimuodon käsitysten globalisaatiossa ovat tärkeitä.

1.1 Julkinen taide kaupunkikuvan elävöittäjänä

Taiteen tehtävä on muuttunut kasvatuksellisista tehtävistä kaupunkilaisen identiteetin luomisen ja kaupunkiympäristön elvyttämisen välineeksi. Julkisesta taiteesta on tullut osa sosiaalipolitiikkaa, jonka yhdeksi tärkeimmäksi tehtäväksi on tullut yhteisön muodostaminen sen ympärille. (Karttunen 2000.) Taiteen avulla on siis pyritty pääsemään lähemmäksi tavallisen ihmisen arkea, minkä vuoksi sen esityspaikka on parin viimeisen vuosikymmenen aikana muuttunut.

Taide on siten levittäytynyt institutionalisoituneista taiteen esittämisen tiloista keskelle ihmisten elämää, jolloin myös esimerkiksi arkisia toimintoja on alettu pitää taiteena. (Karppinen, 2016, 14) Näin ovat syntyneet myös käsitteet *kaupunkitaide* ja *katutaide*.

Katutaide (street art; post-graffiti) on ilmiötä yleisemmin kuvaava käsite, joka ilmentää uudempaa suuntausta graffititaiteesta. Graffitit ja katutaide eroavat toisistaan kuitenkin muodoltaan (form), tarkoitukseltaan (function) sekä tavoitteiltaan (intention). (Lewisohn 2008, 18.) Maalausten, piirrosten ja sabluunatoiden lisäksi myös tarrat, julisteet, kolmiulotteiset teokset, neulegraffitit, valo- ja videoinstallaatiot sekä katutilaa hyödyntävät performanssit ovat katutaiteen muotoja (Lewisohn 2008, 15–18).

Vaikka kaikki taidesuuntaukset ovat kehittyneet kaupungeissa, katutaide on syntynyt erityisen kiinteässä suhteessa jälkimodernistiseen kaupunkiin (Karppinen, 17). Katutaiteesta tulee usein mieleen laittomat graffitit, se kattaa kuitenkin myös julkisen sektorin hyväksymiä ja rahoittamia taidehankintoja, joista osa on luotu pysyväksi osaksi kaupunkien rakenteita. Katutaide sijoittuukin julkisen taiteen kentälle, mutta kaikki julkinen taide ei ole katutaidetta.

Kaupunkitaide on julkista ja se toteutetaan tarkoituksella jossain tietyssä tilassa tai paikassa. Teokset voivat olla pysyviä tai hetkellisiä ja ne ovat usein moniaistillisia. Kaupunkitaiteen ja sen ympäristön välinen raja on usein epäselvä. (<https://finto.fi/>, Kaupunkitaide, haettu 13.05.2020)

Kapeammin ajateltuna julkinen taide on julkisen tilaajan, kuten kunnan tai valtion julkiseen tilaan teettämää taidetta. (Ruohonen 2009.) Laajemmin julkiseen taiteeseen luetaan kuuluvaksi kaikki julkisissa tiloissa tapahtuva taide, jolloin tarkasteluun voidaan ottaa mukaan myös epävirallisia taide-
muotoja, kuten katutaide tai graffitit eli spraymaalilla tehdyt katumaalaukset (Ruohonen 2009). Julkinen taide laajemmin ymmärrettynä mahdollistaa entistä paremmin yleisön osallistumisen sen luomiseen, jolloin taiteen tekijän ja kokijan välinen raja hämärtyy (Ruohonen 2013, 22).

Julkisen taiteen esiintymismuodot ja merkitykset ovat monialaisia, sillä ne vaikuttavat myös rakennuksen arkiseen käyttöön. Tarkasteltaessa julkista

taideteosta huomioon tulisi ottaa taideteoksen lisäksi ympäristö johon se on asetettu. Tila vaikuttaa vahvasti julkiseen taiteeseen niin sijoituspaikan arkkitehtuurin, kuin tilan käytönkin kannalta: teokset saavat merkityksensä vasta tilassa ja toisaalta myös tilat saavat uusia merkityksiä ja käyttötapoja julkisen taiteen myötä (Ruohonen 2009; Ruohonen 2013, 19).

Seinämaalaukset voivat antaa paikoille uusia merkityksiä ja lisätä urbaania turismia. Ihmiset voivat lähteä kävelylle ja samalla nauttia taiteesta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa seinämaalauksen potentiaali turismin lisäämisessä on huomioitu, sillä on perustettu erilaisia internet-sivuja jotka pyrkivät johdattamaan ihmisiä paikkoihin joissa on seinämaalauksia. Tästä esimerkkinä mural map LA-sivusto (<https://www.muralmapla.com/> , haettu 24.04.2019), jonka tarkoituksena on “yhdistää sinut Los Angelesin kaduille ja muuttaa tapaa, jolla näet kaupungin”. Sivustolla on mahdollisuus myös tarkastella muraaleja ympäri maailmaa, ja sen jatkuvasti muuttuva kartta-palvelu osoittaa muraalien esiintymispaikat. Sivuston tekijän, Chelsea Byersin, mukaan karttapalvelun luominen oli neljän vuoden projekti, joka lähti liikkeelle hänen omasta kiinnostuksestaan valokuvata muraaleja. Ihmisten kysyntä muraalien olinpaikoista antoi hänelle idean muraalien kartta-palvelun luomiseen (<https://www.muralmapla.com/> , haettu 24.04.2019).

Taiteen potentiaali kaupunkikuvan kauneuden luomisessa ja korostamisessa on alkanut viime vuosikymmeninä erottumaan selvemmin. Katukuvaa ei haluta ainoastaan enää koristaa mainoksilla ja kaupallisen intressin esitteillä, vaan julkisten paikkojen ja pintojen potentiaali myös muiden merkityksien ja viestien välittäjänä on otettu huomioon. Julkisen taiteen avulla voidaan vahvistaa paikallisidentiteettiä, lisätä viihtyvyyttä ja merkityksellisyyttä.

Julkisen taiteen suosio on lisääntynyt myös kansan keskuudessa huomattavasti. Suomen taiteilijaseuran tekemän tutkimuksen mukaan 75 prosenttia suomalaisista haluaa lisää julkista taidetta (STS:n kyselytutkimus, 2016). Tarkastelun kohteena olivat Suomen kymmenen tutkimusaiheen

kannalta merkittävintä kaupunkia: Helsinki, Espoo, Tampere, Vantaa, Oulu, Turku, Jyväskylä, Lahti, Kuopio ja Kouvola. Julkisen taiteen kannatus oli kasvanut vuosina 2014 - 2016, sillä vuonna 2014 teetetyt kyselytutkimuksen mukaan 70 prosenttia vastaajista halusi taidetta arkisiin ympäristöihinsä ja vuonna 2016 vastaava luku oli 75 prosenttia. Kyselyllä selvitettiin myös suomalaisten näkemyksiä julkisen taiteen hyödyistä. Esimerkiksi 79 prosenttia uskoo, että taide parantaa ympäristön viihtyisyyttä ja turvallisuutta. Kaupunkeihin halutaan myös asuinalueita ja taloja, joissa on panostettu laadukkaaseen arkkitehtuuriin ja julkiseen taiteeseen (72 % vastaajista). Katutaidetta, kuten seinämaalauksia ja laillisia graffiteja, toivoo kaupunkiinsa 68 prosenttia kaikista vastaajista. Jyväskylässä osuus oli noin 56 prosenttia. (STS:n kyselytutkimus, 2016)

Tärkeää julkisissa taidehankinnoissa on kaupungin rooli ja päättäjien asenteet julkista taidetta kohtaan. Oulun taidemuseon amanuenssi Tarja Kekäläinen toteaa Ylen haastattelussa että tärkeää on myös se, että kaupungin päättäjät sitoutuvat taidehankintoihin (*Suomalaiset haluavat taidetta arkeensa – julkinen taide saa kansalaisten tuen*, 05.10.2016 , YLE , haettu 20.04.2019).

Keskustelun keskiöön ovat nousseet taiteen positiiviset vaikutukset hyvinvoinnille ja mahdollisuudet siten lisätä viihtyvyyttä. Tästä kertovat niin Suomen taiteilijaseuran tuottamat kyselytutkimukset kuin ministeriöiden ajamat hankkeetkin, jotka pyrkivät tukemaan julkista taidetta.

Esimerkiksi rakennushankkeita varten luotu *prosenttiperiaate* pyrkii tukemaan julkista taidetta käyttämällä osan rakennushankkeen määrärahasta taiteeseen. Prosenttiperiaate sai alkunsa opetus- ja kulttuuriministeriön *Prosentti taiteelle* -hankkeesta johon osallistui useita visuaalisen alan järjestöjä vuosina 2014 - 2015 (<https://prosenttiperiaate.fi>, Suomen taiteilijaseura). Prosentti taiteelle -hanke tähtäsi taiteen prosenttiperiaatteen juurruttamiseen osaksi suomalaista rakentamiskulttuuria ja päätöksentekoa. Opetus- ja kulttuuriministeriö laatii laajennusta prosenttiperiaatteelle, jonka

tavoitteena olisi parantaa taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta ja edistää taiteen hyvinvointivaikutuksia (Opetus- ja kulttuuriministeriö, <https://mine-du.fi/prosenttitaide>, haettu 24.4.2019). Tämä tapahtuu lisäämällä eri taiteenalojen ja kulttuuripalvelujen tarjontaa sekä käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyössä.

1.2 Seinämaalaukset placemaking-tekijöinä

Bain, Grey ja Rodgers (2012, 2) määrittelevät "*placemaking*"-termin tarkoittamaan tilan tekemistä sellaiseksi, jossa ihmiset haluavat viettää aikaa. Mikä tekee paikasta sellaisen, jossa ihmiset haluavat viettää aikaa? Onnistuneella paikalla on usein sellaisia ominaisuuksia, jotka ovat mieleenpainuvia - joku voisi kuvata paikkaa sinulle ja tiedät tarkalleen, mitä he tarkoittavat. Paikassa on usein jotain epätavallista, rikas luonne, joka tekee tilasta erottuvan sen ympärillä olevista paikoista. (Bain & Grey & Rodgers, 2).

Kaupungit ovat alkaneet aktiivisesti luomaan kaupunkikuvaan paikkoja, jotka ovat mieleenpainuvia ja huomiota herättäviä. *Placemaking* tarjoaa laajan valikoiman etuja monille yhteisöille. Houkuttelevat jalkakäytävät tuovat ostajia pääkaduille. Laadukkaat paikat houkuttelevat ihmisiä tekemään vapaaehtoisia kävelyitä ja nauttimaan olostaan sisätilojen ulkopuolella. Ihmisten yhdistäminen auttaa rakentamaan sosiaalisia siteitä lähiöissä. Julkisen sektorin investoinnit, huolellisesti sijoitetut ja suunnitel-

lut, tuovat monia aineellisia ja aineettomia tuottoja (Bain & Gray & Rodgers, 3).

Tällaiset tilat ja paikat houkuttelevat kaupunkiin niin turisteja ja vierailijoita, kuin myös paikallisia ihmisiä ja yhteisöjä. Tämä on hyödyllistä niin kansalaisille itselleen kuin myös kaupungille ja yrityksille.

Placemaking kytkeytyykin seinämaalaustaiteen toteuttamiseen, sillä seinämaalausten avulla on pystytty luomaan suuria ja näyttäviä teoksia keskelle ihmisten arkiympäristöä. Ne ovat antaneet tiloille ja paikoille uusia merkityksiä, jopa toimineet paikallisina maamerkkeinä. Seinämaalaus vaikuttaa kaupunkiin kolmella tavalla: pysyvänä fyysisenä taideteoksena julkisivussa, näyttönä rikkaasta kaupunkikulttuurista sekä symbolisia merkityksiä ja valtarakenteita kätkevästä ilmiönä (Karppinen, 52).

Jyväskylän kuva-arkkitehdin mukaan kiinteistöt usein hakevat muraaleilta julkisivun kohentamista tai korjaamista. Hän toteaa muraaleilla olevan myös yleinen etu kaupunkikuvan ja kaupunkikulttuurin positiivisessa elävöittämisessä (Jyväskylän kuva-arkkitehti, sähköpostihaastattelu 11.3.2019). Muraaleista puhuttaessa tai lehdistä lukiessa viitataan usein seinämaalausten toimivan kaupunkikuvan elävöittämisessä, jolla halutaan ehkäistä kaupunkien autioitumista sekä lisätä ihmisten liikkumista.

2. Muraalimaalaukset

Seinämaalaus - termi ja *muraali* kattaa joukon erilaisia seinämaalauksen muotoja ja tekniikoita historiasta lähtien kuten freskot ja seccot. *Fresco* on seinämaalaustekniikka, jossa pigmentti liuotetaan veteen ja levitetään märälle kalkkikipsille.

Pigmenteistä tulee kiinteä osa seinää muodostaen hienon, läpinäkyvän ja lasimaisen kerroksen sen pinnalle. Fresco on erityisen herkkä kosteudelle ja siksi se soveltuu vain kuiviin ilmastoihin. Frescon juuret ovat 1500-luvun Italiassa (Colalucci, G, Fresco, Grove Art Online, haettu 08.05.2020).

Secco puolestaan on frescon variaatio. Maalaus tehdään freskopigmenteillä, jotka on sekoitettu tahnaksi veden ja kalkin kanssa. Maalauksen valmisteltaessa seinän tulee olla ehdottoman kuiva ja pinta tasoitettu hohkakivellä. Sitten se pestään kalkkivedellä. Kun seinä on jälleen kuivunut, se kostutetaan puhtaalla vedellä. Kalkkisecon alkuperät ovat muinaisia, ja sitä käytettiin paljon romaani- ja goottilaisilla ajankausilla sekä 1700-luvun koristemaalauksessa (Colalucci, G, Lime secco, Grove Art Online, haettu 08.05.2020).

Meksikossa muraalimaalauksella on pitkät perinteet. Meksikon vallankumouksen myötä siitä tuli vuonna 1921 virallista kulttuuria, kun ”kulttuuri-caudillo” José Vasconcelos (1882–1959) valittiin opetusministeriön johtoon. Juuri Vasconcelosin ansiosta kehiteltiin valtion tukema ohjelma, jonka myötä maineikkailta tekijöiltä alettiin tilata jättimäisiä muraaleja kertoamaan kansalle vallankumouksen ideaaleista. Maalaukset olivat usein opettavaisia (http://www.taidelehti.fi/arkisto/taide_6-17/artikkelit/muraalit_vs._harmaa_betoni, haettu 12.05.2020).

Jos käyttäisimme sanaa ’muraali’ laajemmin, olisi taidehistoriamme täynnä muraaleja. Kenties tästä syystä seinämaalauksen synonyymi *muraali* on vakiintumassa valtamedian ja puhekielen kautta tarkoittamaan tietynlaista, nykyaikaista seinämaalauksia, joka maalataan erityisesti ulkotilaan. Näin nykyajan muraalit onkin usein tarkoitettu katutaiteeksi.

Seinämaalaukset katutaiteena sijoittuvat ikään kuin laittomien graffitien ja virallisen julkisen taiteen välimaastoon, sillä niissä on piirteitä molemmista taidesuunnista (Karppinen, 14). Muraalimaalauksen juuret ovat graffitissa jonka katsotaan syntyneen Yhdysvalloissa New Yorkissa ja Philadelphias-

sa 1960- luvulla osana paikallista nuoriso- ja hip hop-kulttuuria (Karppinen, 16). Graffiti-nimitystä käytetään tietynlaisen estetiikan ja asenteen välittävistä teoksista, jotka toteutetaan usein nopeasti spraymaalilla. Graffiti voi olla pieni, merkin kaltainen, tai todella suuri. Tässä mielessä graffiti voi joskus olla myös muraali, sillä muraali-termi ei sisällä esteettistä eikä sisällöllistä määritelmää, se kertoo vain teoksen ulkoisista tekijöistä, koosta ja tekotavasta. Graffitiin sisältyy usein tekijän viesti sille, joka osaa sen lukea, samaan alakulttuuriin vihkiytyneelle. (<https://www.uniarts.fi/blogit/n%C3%A4in-selvi%C3%A4t-nykytaiteesta/mik%C3%A4-muraalin-ja-graffitin-ero>, Taide-yliopisto, Annu Vertanen) Graffitiin saattaa usein myös liittyä laittomuuden elementit kun taas murallit ovat nykypäivänä yleensä osa julkisia ja tilattuja taidehankintoja.

Seinämaalaus on riippuvainen sitä ympäröivästä arkkitehtuurista. Rakennuksen muodollista yhtenäisyyttä ei saa rikkoa, joten maalarin on hyväksyttävä arkkitehdin käsityskanta.

Yhdysvalloista Keski-Eurooppaan levinnyt ja sieltä Suomeen rantautunut seinämaalausbuumi on tavoittanut Suomessa niin julkisen sektorin, lehdistön kuin kansalaistenkin huomion. Seinämaalauksia on Suomessa tehty 1900-luvulta lähtien, esimerkiksi Unto Pusa (1913–1973) maalasi lukuisia muraaleja, joita käsitellään kokonaisuudessa kirjassakin: Kerttuli Wessmanin kirjassa *Unto Pusa, monumentaalimaalari* (Otava 1997) (http://www.-taidelehti.fi/arkisto/taide_6-17/artikkelit/muraalit_vs._harmaa_betoni, haettu 12.05.2020).

Viime vuosina muraalibuumi on kuitenkin saanut uutta potkua ja muraaleja onkin syntynyt suomalaiskaupunkeihin kiihtyvällä tahdilla erilaisten katu-taideyhdistysten projekteina ja tilauksina. Laaja-alaisin ja eniten näkyvyyttä kerännyt muraalitapahtuma Suomessa on nimeltään UPEA-katutaidefestivaali joka on toteutettu jo kolmena vuonna (2016, 2017, 2018). UPEA- festivaalin murallit edustavat uudenlaista, korkeatasoista seinämaalaus-ilmiötä Suomessa.

Seinämaalauksia tarkastellessa otetaan huomioon myös niiden pysyvyys. Suomessa vaihteleva ilmasto aiheuttaa haasteita seinämaalaustaiteelle, minkä vuoksi niitä toteutetaan pääasiassa kesäisin. Huolellisen pohjatyön ja teoksen huoltamisen merkitys korostuu Suomen haastavissa ilmasto-olosuhteissa, jolloin myös teoksen uudelleen maalaamiselle on jätettävä tarpeen vaatiessa mahdollisuus. (Karppinen, 14)

Lappeenrannan seinämaalausta voi pitää Suomen ensimmäisenä katu-taiteeksi maalattuna seinämaalauksena. Sen on maalannut katutaitelijaksi itsensä lukeva Jukka Hakanen. Maalauksessa harmaasävyiset hirvi ja karhu istuskelevat kahvilla. (Karppinen, 31) Seinämaalaus maalattiin vuonna 1935 rakennetun kaksikerroksisen liike- ja asuinrakennuksen Tapanaisen talon julkisivuun.

2.1 Seinämaalauskohteet ja maalaushankkeisiin liittyvät lupaprosessit

Jyväskylän kaupunkikuva-arkkitehdin mukaan (sähköpostihaastattelu 8.3.2019) palvelurakennuskiinteistöt ovat halunneet muraalilla parantaa kiinteistönsä ilmettä. Palvelurakennuskiinteistöjä ovat esimerkiksi päiväkodit ja pienet liikerakennukset tai graffitiongelman riivaamat seinät. Joskus rakennusliike on tehnyt uuden kerrostalon päätyyn muraalin ihan omasta aloitteestaan.

Kaupunkikuva-arkkitehdin sähköpostihaastattelusta käy ilmi, miten erilaiset toimijat ja tahot ovat mukana muraalien lupaprosessin etenemisessä. Kaupunki on hakijana useissa alikulkutunnelien maalauksissa tai vanhempien yhdyskuntateknisten rakennusten tai rakennelmien maalaushankkeissa. Näissä on toimijana usein joku nuorisotyön taho tai

kulttuuritaho. Nämä ovat usein graffiti-tyyppisiä ja tarkoituksena on torjua rumentavaa luvatonta graffitiä. Myös kaupungin energiayhtiö toimii aktiivisesti maalauttaen huonomman näköisiä muuntamoita, säiliöitä, pumppaamoja sekä sähkökaappeja (näitä kampanjatyypillisesti kymmeniä teoksia vuodessa). Joskus alueen asukasyhdistys on voinut maalata energiayhtiön myötävaikutuksella lähialueensa ruman graffiteilla sutatun muuntamon.

Isommat rakennuksiin sijoittuvat muraalit edellyttävät rakennusvalvonnasta haettavaa toimenpidelupaa. Pienet (muuntamot, pumppaamot) käsitellään joskus rakennusvalvonnan ilmoitusmenettelyllä. Kampanjatyypisiin (sähkökaapit) sovelletaan rakennusvalvonnan ennakkotarkastusta ja hyväksyntää. Lupamenettely halutaan pitää mahdollisimman kevyenä. Lupa-asioissa noudatetaan maankäyttö- ja rakennuslakia/-asetusta. Siinä on asiakirjavaatimukset, omistusoikeuden selvitys sekä naapurien kuuleminen. Isot muraalit (esimerkiksi kerrostalopäädyt) käyvät lupamenettelyn yhteydessä kaupunkikuvatoimikunnan arvioitavana, pienemmät asiat käsitellään kaupunkikuva-arkkitehdin arvioimana. Kiinteistön/rakennuksen omistaja on aina luvan hakija. Luvat käsittelee rakennusvalvonta lupaehtoilla. Hakija vastaa hakemiensa toimenpiteiden toteutuksen järjestämisestä.

Loppupelissä kiinteistö vastaa muraalien kunnossapidosta ja ylläpidosta. Sopivuus arvioidaan viranomaisen lupa-/hyväksyntäprosessissa. Kuten rakentaminen tai muut toimenpiteet, seinämaalaukset eivät saa rumentaa ympäristöä, niiden tulee olla asemakaavan mukaisia, eikä sisältö saa olla lainvastaista tai loukkaavaa. Tämä karsii pois esimerkiksi politiikan, epäsiiveillisen aineiston ja liiketaloudelliset motiivit. Jos teoksella on jokin yhteys ympäristöönsä tai sen historiaan, se voi olla eduksi hakemukselle.

Jyväskylän kaupunkikuva-arkkitehti toteaa kuulleensa muraaleista positiivista palautetta. "Usein kielteisen palautteen puuttuminen tarkoittaa että

hyväksyntä on varsin kattavaa”(Jyväskylän kaupunkikuva-arkkitehdin sähköpostihaastattelu 08.03.2019).

Upeartin kanssa sijainnin sopivuus muraaliin keskustellaan ja tarkistetaan etukäteen ennen kuin kukaan neuvottelee kiinteistöjen kanssa.

“Lähtökohtaisesti suojelurakennuksiin, julkisiin rakennuksiin ja kaupunkikuvallisesti merkittäviin rakennuksiin muraaleja ei tule. Paikkoja on aivan riittämiin muutenkin. Upeart on toiminut rakennusvalvonnan kannalta erittäin ammattitaitoisesti ja hyvin” Kaupunkikuva-arkkitehti toteaa.

Jyväskylän kaupunkikuva-arkkitehdin mukaan kiinteistöt usein hakevat muraaleilta julkisivun kohentamista tai korjaamista. Hän toteaa muraaleilla olevan myös yleinen etu kaupunkikuvan ja kaupunkikulttuurin positiivisessa elävöittämisessä (Jyväskylän kuva-arkkitehti, sähköpostihaastattelu 11.3.2019).

2.2 Muraalimaalaukset Jyväskylässä

Jyväskylään on tehty muraalimaalauksia 1900-luvun alkuvuosikymmenistä alkaen. Tarkastelemalla vanhempia ja uudempia muraaleja voi havaita selviä eroja tyyliässä sekä tarkoituksessa.

Jyväskylän vanhin muraali koristaa puistokatu 21:n seinää. Se on Goodyearin seinämainos joka valmistui vuonna 1929-1930. O.H. Wahlström rakennutti talon jossa seinämaalaus on K.A. Nylundin piirustusten mukaan vuokra-asuintaloksi 1926. Se on Jyväskylän vanhimpia kerrostaloja ja Puistokadulla ensimmäinen laatuaan. Taiteilija Feliks Ojanen maalasi talon seinään 1920-30-luvun vaihteessa Goodyearin rengasmainoksen, kuten ajan tapaan kuului. Mainos peitettiin myöhemmin, mutta se paljastui talon julkisivuremontin yhteydessä 90-luvun alussa. (<https://www3.jkl.fi/taidemuseo/veistokset/veistokset/068.html>, Jyväskylän taidemuseo) Keski-Suomen museo halusi maalauksen entisöitäväksi sillä se oli kulttuurihistoriallisesti mielenkiintoinen. Jyväskylän kaupunki ja Goodyear-renkaiden maahantuojat Telko Stark ja Johan rahoittivat maalauksen entisöinnin joka tapahtui vuonna 1991. Seinistä raaputettuihin värinäytteisiin perustuvan värityssuunnitelman teki Pentti Leminen. Maalaustyön suoritti Jyväskylän tilapalvelun maalari Erik Kesäniemi. (<https://www3.jkl.fi/taidemuseo/veistokset/veistokset/068.html>, Jyväskylän taidemuseo)

Goodyearin seinämaalaus on mielenkiintoinen esimerkki aikansa mainontatavasta. Juuri itsenäistyneessä Suomessa taiteilija saatettiin palkata maalaamaan mainos näyttävälle julkiselle paikalle. Tällöin seinämaalauksen pääasiallinen tarkoitus on ollut mainostaa tuotetta ja tuoda näkyvyyttä yritykselle, ei niinkään kaunistaa ympäristöään. 1900-luvulla toteutettujen seinämaalauksen funktio on siis ollut jokseenkin erilainen kuin 2000-luvulla toteutettujen.

Kuva 1: Goodyearin seinämainos, Puistokatu 21, Jyväskylä.

Kuva: Tiia Taipale

Jyväskylän katuja kävellessä tuttu näky ovat myös taiteilija Jaakko Valon toteuttamat seinämaalaukset. Valon seinä- ja tunnelimaalauksia on tehty Jyväskylään 1980-luvun puolivälistä 1990-luvun puoliväliin (<https://www3.jkl.fi/taidemuseo/veistokset/veistokset/081.html> , Jyväskylän taidemuseo). Valolle tärkeää seinämaalauksissa on ollut asettaa ne osaksi kaupunkimiljöötä ja arkkitehtuuria. Valon seinämaalaukset ovat tietynlainen kiinne kohta keskellä kaupunkirakentamista ja ne pyrkivät noudattamaan ympäristönsä muotokieltä. Seinämaalaukset koristavat usein talojen kylkiä ja ovat osa niiden arkkitehtuurisia muotoja. Valon seinämaalaukset ovatkin varsin abstrakteja muotokieleltään. Ne sisältävät teräviä muotoja, värialueita ja geometrisia kuvioita jotka ovat otettu osaksi rakennuksen arkkitehtuurista suunnitelua. Taiteilija itse on kertonut, että talomaalauksissa häntä kiehtoo eräänlainen nimettömyys, objektiivinen viileyys: "Maalaus on osa kaupunkimaisemaa - ei ole tärkeää, että purkaisin siihen sieluni." (Keskisuomalainen 23.3.1988)

Valon näkemykset ja toteutukset seinämaalauksissa ovatkin tyyliiltään ja tarkoitukseltaan erilaisia verrattuna esimerkiksi Upeartin toteuttamiin seinämaalauksiin, jotka saattavat erottua kaupunkimaisemasta hyvinkin selkeästi.

*Kuva 2: Jaakko Valon seinämaalaus, Kauppakatu 5, Jyväskylä, 1987.
Kuva: Tiia Taipale*

Näiden lisäksi myös esimerkiksi Tikkurila Oyj lahjoitti Suomi100-juhlavuoden kunniaksi muraalin Jyväskylään. Rauha Mäkilän August II-teos valmistui Vapaudenkadulle. Inspiraatiota maalaukseensa Mäkilä haki vierailamalla jyvaskyläläisessä päiväkodissa. Yhdessä lasten kanssa pohdittiin minkälainen taide heitä piristäisi kaupungin katukuvassa (<https://news.cision.com/fi/tikkurila/r/tikkurila-lahjoitti-muraalitaidetta-suomen-kaupunkeihin-juhlavuoden-kunniaksi.c2468521>, haettu 13.5.2020).

3. UPEART

Upeart on taidekollektiivi, joka toteuttaa useita korkealaatuisia taidehankintoja, joiden ajatuksena on että taide kuuluu kaikille. Upeart on toteuttanut taidehankintoja jo yli 20 kaupungissa Suomessa. Upeart toteuttaa yksittäisiä taidetoteutuksia ja tilaustöitä sekä tuottaa taidetapahtumia ja koordinoi kolmea laajempaa monivuotista taidehanketta. Taidehankkeisiin kuuluu esimerkiksi Kortteli2-hanke, joka etsii ratkaisuja autoituvien keskustoihin placemakingin ja taiteen keinoin. Sen tarkoitus on elävöittää tyhjiä kaupunkitiloja. Toinen taidehanke on Karakallio Creative, jonka tavoitteena on kehittää Espoon Karakalliosta monimuotoinen taidealue. Tutkielmani kannalta keskeisin taidehanke on kuitenkin Upeart Festival, vuosina 2016–2019 useissa kaupungeissa yhtäaikaisesti järjestetty tapahtuma joka on tuottanut korkeatasoista julkista taidetta ympäri maata.

Upeart painottaa taiteen mahdollisuuksia alueiden, kiinteistöjen ja tilojen elävöittäjänä sekä muokkaajana. (www.ypeart.com)

“Hyvin toteutettu taide herättää huomiota, synnyttää keskustelua, ilahduttaa ja hämmästyttää sekä usein myös kyseenalaistaa vakiintunutta.” (<https://www.ypeart.com/hankkeet/>, haettu 10.05.2020) Upeart on yhteydessä maailmanluokan muraalitaiteilijoihin sekä kiinteistöjen omistajiin mahdollistaakseen korkealaatuisen muraalitaiteen toteutumisen kaupunkeihin. Seuraavaksi esittelen kolme UPEA-festivaalin aikana maalattua muraalia Jyväskylään.

Kuva 3: Sepen seinämaalaus, Yliopistonkatu 13, Jyväskylä, Upeart 2018, Kuva: Tiia Taipale

Upeart Festivaaliin 2018 Sepe maalasi muralin Jyväskylän lyseon lisärakennuksen julkisivuun. Puolalainen taiteilija Sepe vakuuttaa sekä tyyllään että teostensa sisällöillä. Taiteilijan visuaalinen ilmaisu on omintakeinen ja kiehtovan synkkä. Teosten sisällöt ovat täynnä teräviä havaintoja modernin yhteiskunnan tilasta, jota taiteilija itse kutsuu groteskin kulta-ajaksi.

Graafiseksi suunnittelijaksi valmistunut Sepe on vaikuttanut jo toistakymmentä vuotta graffititaiteen kentällä. Huippuluokan taiteilijan maalauksia on nähtävissä Saksassa, Ranskassa, Venäjällä, Indonesiassa ja Yhdysvalloissa. Hän on osallistunut lukuisiin näyttelyihin eri puolilla Eurooppaa (<https://www.ypeart.com/portfolio/sepe/>, haettu 09.05.2020).

Kuva 4: Onurin seinämaalaus, Ilmarisenkatu 7-9, Jyväskylä, Upeart 2017.
Kuva: Tiia Taipale

Sveitsiläistäiteilija Onur Dinc maalasi Jyväskylän keskustaan muralin, joka päivisin toimii näyttävänä maalauksena ja hämärän aikaan saadaan uv-valon avulla loistamaan pimeässä. Taideteos syntyi kuusikerroksisen asuintalon seinään Ilmarisenkadulle.

Jyväskylän teos ottaa kantaa ympäristökeskusteluun. Ilmastonmuutokseen, ihmiskunnan ahneuteen ja jäätiköiden sulamiseen pureutuva teos 'The Last Cocktail' on jatkoa Onurin aiemmalle teokselle Uudessa-Seelannissa. Pimeään tullen kantaaottavan teoksen maisema muuttuaan ja luonto palaa takaisin.

Onurin taiteessa surrealistiset elementit yhdistyvät realistiseen tyyliin, joka sisältää usein häivähdyksen kritiikkiä vallitsevia oloja kohtaan. Onur on maailmalla ainoita taiteilijoita, jotka käyttävät uv-maalia tämän mittakaavan muraaliteoksissa. Sveitsin Solothurnissa asuva taiteilija on muraalien lisäksi työskennellyt perinteisen kuvataiteen ja graafisen suunnittelun parissa. Vaikutteita hän on ottanut myös teatterin puolelta. Kokeellista tyyliä suosivan Onurin teoksia voi nähdä Yhdysvalloissa, Saksassa, Islannissa ja Uudessa-Seelannissa (<https://www.upeart.com/portfolio/onur/>, haettu 09.05.2020).

Kuva 5: David de la Manon seinämaalaus, Ramoninkatu 2, Jyväskylä, Upeart 2018, Kuva: Tiia Taipale

Espanjalaislähtöinen taiteilija David de la Mano maalasi KOAS:n asuintalon seinäpäätyyn muraalin osana UPEA18-festivaalia. Mustavalkoisista silhuettimaisista seinämaalauksistaan tunnettu taiteilija toteutti teoksen noin kymmenessä päivässä. Kuvanveistäjäksi valmistuneen David de la Manon suurikokoiset muraalit onnistuvat samanaikaisesti olemaan sekä minimalistisen herkkiä että suuria tunteita herättäviä speaktaakkeleita. de la Mano on työskennellyt kuvanveiston, installaatioiden ja maalaustaiteen parissa. Jo useamman vuoden ajan monipuolinen taiteilija on keskittynyt muraaleihin ja muuhun julkiseen taiteeseen. Tällä hetkellä Uruguayissa vaikuttava taiteilija on toteuttanut taidonnäytteitään muun muassa eri puolille Eurooppaa sekä Pohjois- ja Etelä-Amerikkaan (<https://www.ypeart.com/portfolio/david-de-la-mano/>, haettu 09.05.2020).

Haastatellessani KOAS:in toimitusjohtajaa heidän kerrostaloonsa tehdystä muraalista Ramoninkatu 2:teen osana UPEA18-tapahtumaa hän toteaa kuulleensa vain positiivista palautetta asukkailta: *“Se (muraali) tuo niinkuin oman leiman siihen heidän taloonsa ja olen itsekin samaa mieltä heidän kanssaan. Tykkään, teos oli onnistunut”* (Matti Tanskanen, suullinen tiedoksianto 15.03.2019). Tanskasen mukaan aloite muraalin tekemiselle tuli Upeartilta, joka myös hoiti kaikki lupa-asiat kaupungin kanssa. Upeart myös valitsi sopivan taiteilijan tekemään muraalin kyseiselle paikalle ja hanketta sponsoroiti esimerkiksi Tikkurila, joka on sponsoroinut myös muita Upeartin muraaleja. Tanskanen kertoo muraalien piristävän myös hänen mielestään Jyväskylän kaupunkimaisemaa.

Jyväskylään on maalattu myös Vapaudenkadulle vuonna 2017 Millon Keep me -seinämaalaus seitsemänkerroksiseen asuintaloon.

Millo, Keep me (2017).

Kuvalähde: https://fi.wikipedia.org/wiki/Tiedosto:Millo_Keep_me_2017.JPG#filelinks

Kuvaaja: Heikki Kastemaa.

Päätäntö

Katutaidetta on alettu arvostaa uudella tavalla ja siitä on ehkä löydetty hyödyntämätöntä potentiaalia. Kuten olen tutkielmassani todennut, muraali on seinämaalauksen synonyymi, jolle on kuitenkin syntynyt viime vuosien aikana uusia merkityksiä "muraalibuumin" seurauksena. Voidaan jopa ajatella että muraali on katutaiteilijoiden toimesta muotoutunut omaksi käsitteekseen, joka menee seinämaalauksen termin alle, joka puolestaan käsittää kaikki seinämaalaukset graffiteista lähtien, vaikka muraali-termi ei itsessään sisällä tiukkoja määritelmiä siitä, mikä lasketaan muraaliksi. Muraalille tyypillistä on sen koko, tekotapa ja ulkotila joten ne ovat näin usein laillisia taidehankintoja. Nykykielessä muraalista puhuttaessa tarkoitetaankin ulos julkutilaan maalattua suurikokoista taideteosta.

Tutkielmassani tarkastelemani UPEA-projektin Jyväskylään toteuttamat kohteet osoittavat, että muraalimaalaukset samoin kuin ennen omaksi alakulttuurikseen leimattu graffititaidete ja siihen yhdistetty katutaide ovat nostamassa asemaansa tulella lähemmäksi valtakulttuuria ja Suomen kansalaisia. UPEA-projektin muraalit ovat myös herättäneet kiinnostusta ihmisissä ja lehdistössä. Upeart on näin mielestäni onnistunut tavoitteessaan luoda korkeatasoista katutaidetta niin, että se on kaikkien saatavissa. Upeart on myös tehnyt työtä katutaiteen maineen parantamiseksi ja muutosta ihmisten ja päättäjien asenteista on huomattavissa.

Katutaide on nähty ennen hieman huonossa valossa ja siihen on liitetty töhrintää sekä vandalismia. Kaupungit ovat koittaneet kitkeä katutaidetta kokonaan kaupunkikuvasta esimerkiksi Helsingissä 1998 alkaneella Stop Töhrille- kampanjalla, jolla pyrittiin nolattoleranssiin "töhrimisen" suhteen. Asenteet ovat muuttuneet nopeasti, sillä nykypäivänä Helsinkiin on perustettu monia laillisia graffitiseiniä ja katutaidetta on esillä ja sitä tehdään enemmän kuin koskaan aiemmin. Katutaide valtaa yhä näkyvämpää tilaa kaupunkikuvassa ja laadukkaalla katutaiteella on nähty potentiaali sotkuisen töhryjen ennaltaehkäisyyn mutta myös hyvän mielen asiaksi sekä

vilkkaan, värikkään ja modernistisen kaupunkielämän symboliksi. Näin ollen monet eri tahot kokevat hyötyvänsä laadukkaasta seinämaalaustaiteesta.

Seinämaalaustaiteessa on huomattavissa räiskyvämpää ilmaisua ja värien käyttöä mitä esimerkiksi kymmeniä vuosia sitten. Taideteokset ovat persoonallisempia ja heijastavat enemmän maalaajan taiteellisia näkemyksiä. Tyylejä on useita, joista voidaan tulevaisuudessa ehkä erottaa yhä enemmän erilaisia alagenrejä. Seinämaalaukset näyttäisivät tuovan myös jonkinlaista symbolista lisäarvoa paikkaan johon ne tehdään. Ne saattavat esimerkiksi kerrostalon seinässä auttaa talon asukkaita kokemaan yhteisöllisyyttä ja ylpeyttä; muraali voidaan asukkaiden kesken kokea yhdistävänä tekijänä. *“Tavoitteena on, että talon asukkaat ja käyttäjät tuntevat teoksen omakseen sekä ovat siitä ylpeitä”* muraalitaiteilija Sara Multanen sanoo kiinteistöpostin haastattelussa (kiinteistöposti.fi, 31.8.2017).

Muraalit tuovat myös monia muita positiivisia vaikutuksia, ne voivat esimerkiksi lisätä urbaania turismia, joka näin ollen on hyödyllistä kaupungille ja yrityksille.

Placemaking on keskeinen termi moderneja muraalimaalauksia tutkittaessa ja niitä ymmärtäessä. Se tuo mielenkiintoisen näkökulman siihen, miten kaupunki muuttuu ja millaisia uusia ratkaisuja ollaan valmiita kokeilemaan paikallisidentiteetin vahvistamiseksi ja kaupunkikuvan uudistamiseksi. Placemaking voisi käsitteenä liittyä kaupunkitilan elävöittämiseen ja merkittämiseen, kaupunkimaisemasta halutaan tehdä houkutteleva kansalaisille, johon taide on yksi on vaihtoehto. Taide levittäytyy nyt museoiden näyttely-tiloista ja gallerioista julkisivuihin ja tienvarsille luomaan uusia merkityksiä paikoille.

Muraalimaalauksista löytyy paljon jatkotutkimuskohteita. Muraalimaalauksia voisi tutkia syvemmin osana esimerkiksi yritysten toimintaa tai laajempaa kartoitusta kansalaisten käsityksistä muraalien vaikutuksista vi-

ihtyvyyteen ja yhteisöllisyyteen. Jatkotutkimuksissa voitaisiin myös käsitellä esimerkiksi muraalien tilaustöitä ja millaisia erilaisia motiiveja muraalien tilaamiseen liittyy. Myös muraalien aiheista ja niihin kätkeyistä arvoista, placemakingista liittyen muraaleihin ja muraalin tekijän ja kokijan välisestä suhteesta voisi saada mielenkiintoisia tutkimustuloksia.

Lähteet

Suullisia tietoja antaneet:

Jyväskylän kaupunkikuva-arkkitehdin sähköpostihaastattelu (8.3.2019)

Keski-Suomen opiskelija-asuntosäätiön sr (KOAS) toimitusjohtaja Matti Tanskanen (15.3.2019)

Painetut lähteet:

Bain L, Gray B, Rodgers D (2012) *Living streets: Strategies for crafting public space*. Hoboken, N.J.: John Wiley & Sons.

Bloch S. (2012) *The illegal face of wall space: Graffiti-murals on the sunset boulevard retaining walls*. *Radical history review*. *Radical History Review* (2012) 2012 (113): 111–126.

<https://doi.org/10.1215/01636545-1504930>. (Viitattu 13.5.2020).

Hyry, Jaakko (2016) *Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja*, TNS Gallup Oy, <https://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Ky-selytutkimus-2016.pdf> (Viitattu 13.5.2020).

Karppinen, Katariina (2016) *Julkinen taide kaupunkimaisemassa. Seinämaalausten merkitykset Lappeenrannassa ja Porissa*. Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

Leppänen, Tiina Kaisa, (2017) *Maalari seinällä: Kuvataiteilijan työtavat kaupunkilaisia osallistavassa seinämaalausprojektissa*. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017120820262>. (Viitattu 13.5.2020)

Radosevic, Lilijana (2012). Relation of Cute/Kawaii Aesthetics and Beauty in Street Art Production. In G. Simpson (Ed.), *Exploring the Critical Issues of Beauty* (pp. 61-70). Oxford: Inter-Disciplinary Press.

Ruohonen Johanna (2013) *Imagining a new society. Public painting as politics in postwar Finland*. Taidehistorian väitöskirja. Turku: University of Turku. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5294-6>, (Viitattu 13.5.2020).

Sánchez Pons, Mercedes & Will Shank & Laura Fuster López (2015) *Conservation issues in modern and contemporary murals*. Newcastle upon Tyne, England: Cambridge Scholars Publishing.

Stevenson, Deborah (2003) *Cities And Urban Cultures*. Maidenhead: Open University Press.

Tortora, [Mariagrazia](#) & Sfarra, Stefano Sfarra & Chiarini, Marco & Daniele, Valeria Daniele & Taglieri, Giuliana & Giorgio Cerichelli, Giorgio (2016) *Non-destructive and micro-invasive testing techniques for characterizing materials, structures and restoration problems in mural paintings*. *Applied Surface Science*, Volume 387, 2016, 971-985. <https://doi.org/10.1016/j.apsusc.2016.07.023> (Viitattu 13.5.2020).

Äikäs, Topi Antti (2001) *Imagosta maisemaan. Esimerkkeinä Turun ja Oulun kaupunki-imagojen rakentaminen*. Akateeminen väitöskirja. Geographical Society of Northern Finland : University of Oulu, Department of Geography.

Internet-lähteet:

Baer Katariina & Hallamaa Laura & Rantanen Miska (17.9.2017) *HS-kulttuuri-toimitus suosittelee: Seinän täydeltä taidetta* , Helsingin Sanomat , <https://www.hs.fi/paivanlehti/17092017/art-2000005370754.html> , (Viitattu 22.4.2020)

Bäckgren Noona (4.10.2016) *Kolme uutta muraalia Helsinkiin: tältä näyttävät Kannelmäen, Roihuvuoren ja Vallilan seinämaalaukset* , Helsingin Sanomat , <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002923845.html> , (Viitattu 2.5.2020)

Byers Chelsea, *Murap map LA* , <https://www.muramapla.com/> , (Viitattu 15.4.2020)

Degerman, Risto (5.10.2016) *Suomalaiset haluavat taidetta arkeensa – julkinen taide saa kansalaisten tuen* , YLE , <https://yle.fi/uutiset/3-9210570> , (Viitattu 13.5.2020)

Forsström Raija (17.10.1999) *Taideteos koristaa yhä useampaa ulkoseinää*, Helsingin Sanomat , <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003835335.html> , (Viitattu 27.4.2020)

Heinonen, Hanne (19.9.2018) *Modernia muraalitaidetta Jyväskylään* , Mynewsdesk, <http://www.mynewsdesk.com/fi/upeart/pressreleases/modernia-muraalitaidetta-jyvaeskylaeaen-2692650> , (Viitattu 13.5.2020)

Jyväskylän Taidemuseo - *Julkiset taideteokset Jyväskylässä* , <https://www3.jkl.fi/taidemuseo/veistokset/index.html> , (Viitattu 10.6.2019)

Kantokorpi, Otso (6/2017) *Muraalit vs. ”harmaa betoni”* , Taide-lehti, http://www.-taidelehti.fi/arkisto/taide_6-17/artikkelit/muraalit_vs._harmaa_betoni , (Viitattu 13.5.2020)

Leinonen, Päivi (9.2.2018) *Missä arkkitehtuuri loppuu ja taide alkaa?* , Talotarinat, <https://talotarinat.fi/tag/julkinen-taide/> , (Viitattu 16.5.2020)

Murtomäki Irene (31.8.2017) *Muraali pitää töhrijät loitolla*, Kiinteistöposti, <https://www.kiinteistoposti.fi/muraali-pitaa-tohrijat-loitolla/> , (Viitattu 10.6.2019)

Opetus- ja kulttuuriministeriö , *Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen* , <https://minedu.fi/prosenttitaide> , (Viitattu 13.5.2020)

Peltola Sari (26.11.2018) *Julkiset taidehankinnat lisääntyvät: rahoitusta voidaan varata myös kulttuuritapahtumille*, HUMAK, <https://www.humak.fi/blogit/julkiset-taidehankinnat-lisaantyyvat-rahoitusta-voidaan-varata-myos-kulttuuritapahtumille/> , (Viitattu 10.6.2019)

Suomen taiteilijaseura (2016) *Kansalaisten käsityksiä taiteesta osana arkiympäristöä ja julkisia tiloja - Jyväskylä* , https://prosenttiperiaate.fi/wp-content/uploads/Julkinen_taide_Koosteet_JYV%C3%84SKYL%C3%84.pdf , (Viitattu 22.4.2020)

Suomen taiteilijaseura (2016) *STS:N KYSELYTUTKIMUS: JULKISTA TAIDETTA ARVOSTETAAN ENITEN OULUSSA JA PÄÄKAUPUNKISEUDULLA*, <https://artists.fi/ajankohtaista/kuntavaalit/kyselytutkimus-julkinen-taide/> , (Viitattu 22.4.2020)

Taiteen edistämiskeskus (2016) *Prosenttiperiaatteen asialla 2014-2016* , <https://www.taike.fi/documents/115800/Prosenttiperiaatteen+kehitt%C3%A4misohjel-man+v/%C3%A4liraportti+2014-2016/4669999c-e316-4433-a7f7-cdb8e9a9cef6> , (Viitattu 10.6.2019)

Tikkurila Oyj (04.10.2017) *Tikkurila lahjoitti muraalitaidetta Suomen kaupunkeihin juhlavuoden kunniaksi*, <https://news.cision.com/fi/tikkurila/r/tikkurila-lahjoitti-muraalitaidetta-suomen-kaupunkeihin-juhlavuoden-kunniaksi.c2468521> , (Viitattu 23.3.2020)

Upeart , <http://www.upeart.com/> , (Viitattu 16.5.2020)

Vaarala, Oona & Paananen, Heli (13.11.2016) *Mikä ihmeen muraalibuumi? - Täältä löydät Jyväskylästä* , Keski-suomalainen, <https://www.ksml.fi/kotimaa/Mik%C3%A4-ihmeen-muraalibuumi-%E2%80%93-T%C3%A4%C3%A4lt%C3%A4-l%C3%B6yd%C3%A4t-Jyv%C3%A4skyl%C3%A4ss%C3%A4/873724> , (Viitattu 13.5.2020)